

ULUSLARARASI BAKOLORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“Ön Yargı Sorunsalının Figürler Üzerindeki Etkisi”

Sözcük sayısı: 3300

Mayıs 2023

Kategori: Kategori 1

Araştırma Sorusu: Dinsel ve kültürel öğelerin yarattığı ön yargı sorunsalı, figürlerin gündelik yaşamlarını ve olaylara bakış açılarını nasıl etkilemiştir?

İçindekiler:

Sayfa Numarası

1. Giriş.....	2
2. IŞİD (Irak Şam İslam Devleti) Toplumundaki Ön Yargıların Ezidi Toplumuna Etkisi.....	5
3. Türk Toplumunda Ön Yargıların Bireylerin Yaşamına Etkisi.....	11
4. Batı Toplumunun Bireylerin Yaşamına Etkisi.....	14
5. Sonuç.....	16
6. Kaynakça.....	18

Araştırma Sorusu: Dinsel ve kültürel öğelerin yarattığı ön yargı sorunsalı, figürlerin gündelik yaşamlarını ve olaylara bakış açılarını nasıl etkilemiştir?

1- GİRİŞ

İnsanlar yaşamları boyunca birçok şeyden etkilenmektedir. Bu etkilenmeler o bireyin yaşadığı uzama bağlı kalmaksızın içinde bulunduğu kültür veya dinsel etkenler olabilmektedir. İnsanlar, şuan ki kimliklerinin içinde buldukları kültürden etkilendiği hatta o kültürün bireylerin benliklerini, hayata karşı duruşlarını oluşturduğu tartışılmaz bir gerçekliktir.

Bu oluşturulmuş kültürler; bir milleti, topluluğu, halkı her yönden tanımlar hale gelmektedir. Dinsel öğelere maruz kalmış kültürlerin ve toplumlar farklılıklara daha kapalı bir zihniyete sahiptir. Amaç dinin gerekliliklerini yerine getirmek olduğundan, daha dogma bir bakış açısıyla hayatı anlamlandırmaktadırlar. Bunun tam tersi etkiyi de görmek mümkündür. Hiçbir dini baskı altında yaşamamış bireyler de dinlere karşı bir ön yargı beslemektedirler. Çünkü herkes kendi doğrusunu kabul etmeye ve ettirmeye meyillidir. Çift taraflı ve sürekliliğe sahip olan bu durum birbirlerini, bireyi ve toplumu, her açıdan etkilemektedir.

Yapıtı “harse” kelimesinin anlamından bahsederek giriş yapan Livaneli, aslında yapıtın nasıl bir süreç içerisinde ilerleyeceğini okuyucusuna önceden yansıtmaktadır. “ *Böylece yedikçe kanar, kanadıkça yer, bir türlü kendi kanına doyamaz ve engel olunmazsa kan kaybından ölür deve. Bunun adı haresedir. Demin de söyledim, hurs, ihtiras, haris gibi kelimeler buradan gelir.*”

Öyküleme tekniğine başvurularak deve hikayesi aracılığıyla anlamlandırılan harese kelimesi okurda hem merak uyandırmış olup hem de yapıtta işlenecek olan konunun en büyük temeli olarak sunulmuştur. *“Bütün Ortadoğu'nun adeti budur oğlum, tarih boyunca birbirini öldürür ama aslında kendini öldürdüğünü anlamaz. Kendi kanının tadından sarhoş olur.”*

Yapıtta odak Orta Doğu olsa da farklı uzamlara da uzanan kurgu; “harese” nin her yerde benzer etkiler yaratabileceğinin temsilidir. Dolayısıyla “harese” tüm dünya için tehlikeli ve doyumsuz bir bakış açısını temsil etmektedir.

Roman, İstanbul'da çalışan gazeteci İbrahim'in çocukluk arkadaşı Hüseyin'in Mardin'de ölümü üzerine memleketine dönmesiyle başlar. Bir mülteci kampındaki insanları iyileştirirken, Hüseyin onlardan biri olan Meleknaz'a aşık olur ve aşık olduğu kızla ilişki kurmanın dini imkansızlığı nedeniyle önceki hayatını geride bırakır. Bir terörist tarafından vurulur. Bu saldırıdan sağ kurtulan Hüseyin, hayatını kurtarmak için Meleknaz'ı İstanbul'a gönderirken kendisi Amerikaya gider. Burada Müslüman karşıtı bir Amerikalı grup tarafından bıçaklanarak öldürülür. İbrahim de çocukluk arkadaşının trajik ölümünün nedenini merak eder ve Meleknaz'ın hayat hikayesine kafayı takar.

Romanda Meleknaz'ın kendi ülkesinde başlayan köle gibi satılması ve tecavüzlere uğraması, sonrasında Türkiye'ye kaçarken Şengal dağında kör bir bebek doğurması ile Türkiye'ye gelip mülteci kamplarında kalmasına kadar bir dizi trajik olaya yer verilmiştir. Meleknaz'la beraber birçok insan zulüm ve savaş artığı olarak kampta bulunmaktadırlar. Yapıtta, Meleknaz inancının farklılığından dolayı ön yargılara maruz kalan ve bu ön yargıların beslediği kin ve düşmanlıktan en çok etkilenen kişi olmuştur.

Yazar tarafından Yezidi sığınmacıların bulunduğu kamplar gibi güncel konular okurla buluşmuştur ve böylece “insanlık dramı” olarak adlandırılabilir benzer türden olayların hafızalarda tazelenerek canlı kalması; okurun insanlığını bir kez daha hatırlaması amaçlanmıştır.

Yapıtta “önyargı” sadece Doğu Toplumunu ilgilendiren bir sorun gibi görünse de yapıtın sonunda Batıda bir Müslümana yönelik gerçekleşen saldırı bu sorunu küresel bir boyuta taşımaktadır.

Yapıtla ilgili daha önceden yapılan çalışmalar mevcuttur. Ancak hiçbiri önyargı sorunsalından bahsetmemiştir, Doğu dünyasında yaşanan çatışmadan bahsederek, Zülfü Livaneli'nin diğer yapıtlarıyla içerik bakımından karşılaştırmışlardır. Benim bu çalışmam sayesinde, yazarın bu yapıtla okuyucusuna vermek istediği mesajın daha net bir şekilde anlaşılması sağlanacaktır.

Ben yapıttaki ön yargı sorunsalına odaklanmayı tercih ettim çünkü yapıtta “önyargı” sadece Doğu toplumunu ilgilendiren bir sorun gibi görünse de yapıtın sonunda Batıda bir Müslümana yönelik gerçekleşen saldırı sonucuyla uzam kültür fark etmeksizin tüm insanlığı kapsayan bir sorun olduğunu görmemden kaynaklanmıştır. Ancak yapıtta büyük yoğunluk Doğu'nun ön yargılarının insana yaşam hakkı vermemesine odaklanmıştır.

Çalışmamı üç ana bölüme ayırarak planladım: Işid (Doğu-İslam) toplumundaki ön yargıların Yezidi toplumuna etkisi adlı bölümde Yezidilere ve yaşadıkları zorluklara odaklandım. İkinci bölümde ise Türk toplumundaki ön yargıların yaşam algısı üzerindeki etkilerine odaklandım. Son bölümde ise aynı ön yargıların Batı toplumu için de geçerli olduğu ve yapıtın ironik sonunu oluşturan “İslamofobi” ön yargısına odaklandım.

2- IŞİD (Irak Şam İslam Devleti) Toplumundaki Ön Yarguların Ezidi Toplumuna Etkisi

Ezidiler günde üç kere güneşe dönüp dua eden, eski güneş dinine dayandığı söylenen bir dine mensupturlar. Tanrı ve yedi meleğe inanırlar, başmelek de Melek Tavus'tur. Melek Tavus ilk başta cennetten kovulan bir melek olduğu için sonra gelen dinlerde Melek Tavus'un şeytan olduğu düşünülmüş ve Ezidileri ise şeytana tapar ilan etmişlerdir. Bu yüzden Ezidi toplumu tarih boyunca zulüm görmüştür ve soyları oldukça azalmıştır. Yapıtta açıklama tekniği kullanılarak Ezidilerin hikayesi okuyucuya sunulmuştur. Yapıtta Ezidi toplumu genellikle Meleknaz karakter ile okuyucuya sunulmuş olsa da Zilan ve Nergis gibi yardımcı karakterlerle de desteklenmiştir.

Yapıtta IŞİD toplumu, Ezidi toplumunun yaşadığı köyünü basmalarıyla karşımıza çıkmışlardır. Kendilerince yarattıkları İslam kurallarıyla masum insanların canına kast eden, başka kültürlerle yaşama hakkı tanımayan bu toplum, kendilerini üstün bir ırk gibi görmektedirler.

Meleknaz figürü, Ezidilerin IŞİD tarafından ele geçirildikten sonra kamplara yerleştirilen kadınlardan biridir. Hüseyin figürünün kamplara yardım için gitmesiyle beraber Meleknaz ile tanışır ve bir yakınlık kurmaktadır. En sonunda Meleknaz ve bebeğini kurtarmak için Hüseyin ikisini de kendi ailesinin evine götürmektedir. Meleknaz karakteri neredeyse hiç konuşmamaktadır çünkü geçmişinde yaşadığı derin acılar hala etkisini göstermektedir. IŞİD in yaşadıkları yeri mahvetmesi babasını ve kardeşlerini ondan ayırması Meleknaz için çok sıkıntılı bir dönemin başlangıcı olmuştur.

Siyasi ve dini ön yarguların beslediği yayılcı politika nedeniyle Ezidilerin özgür yaşam haklarının elinden alınması öyküleme tekniğiyle açıklanmıştır. IŞİD işgalinin başlamasıyla

erkeklerin kafalarının kesilerek öldürülmesi, genç kızların köle olması, küçük çocukların Ezidi düşmanı olarak yetiştirilmeye başlanması küresel bir sorun olan ön yargının çok büyük bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. *“Yezidiler görmüş, IŞİD bunların köylerini basmış, on yaşından büyük erkeklerin kafalarını kesmiş, kadınları, kızları esir alıp tecavüz etmiş, sonrada satmış. On yaşından küçük oğlan çocuklarını da IŞİD militanı olarak yetiştiriyorlarmış. O katliam günlerinde kaçabilenler Lalêş'e sığınmışlar.”* (Livaneli, 35). IŞİD'lilerin aslında ekonomik kazanç elde edebilmek için Yezidi toplumunu katlettiği yapıtta söylenmese de insanoğlunun aç gözlülüğüyle başlayan bu savaş, başka kültürlere başka dinlere karşı ön yargı oluşturmuş olup, toplumsal barışı bozmuştur. *“Suriye'de iç savaş olmasaydı, dünya bu savaşı körüklemeseydi, IŞİD'den petrol alınmasaydı, Meleknaz'ın Zilan'ın Nergis'in başına bunlar gelmeyecekti.(...) Üç milyon mülteci Türkiye'ye gelmeyecekti”* (Livaneli, sf.73)

Zilan'ın kardeşi olan nergis karakteri daha fazla dayanamayarak kendini uçurumdan aşağı atmaktadır. Zilan yanına gidip kardeşine bakmasıyla kardeşinin son sözleri *“Ben bir insandım abla”* olmuştur. Bu söz yapıtın temelini oluşturmaktadır. İnsanoğlunun başka insanlara karşı ön yargılı tutumu ve bu tutumun beslediği kin yine insanoğlunun sonunu getirecektir.

Dinsel ön yargıların beslediği ve başka kültür ve inanca sahip bireyleri insan gibi görmeme, farklı kimliklere değer vermeme yapıtta erkeklerin öldürülmesi, kadın ve kızlara tecavüz edilme olarak karşımıza çıkmaktadır. Nergis figürü IŞİD köylerini bastıktan sonra birçok kez tecavüze uğramış, işkence görmüş bir kız çocuğudur. Kaçmaya çalışırken düşmesi ve ölmeden önce *“Ben bir insandım”* söylediği bu cümle ön yargıları nedeniyle insanlığını kaybeden toplumun Ezidilerin ruhsal ve fiziksel bütünlüğünü hiçe saydığının göstergesidir.

IŞİD toplumu tüm bu insanlık dışı eylemleri gerçekleştirirken kendilerince belirlenen sözde dini kurallarla desteklemiştir. “IŞİD’ e göre Yezidi kanı helalmiş, hatta Yezidi öldürenler cennete girermiş..” (Livaneli, sf.36)

Kaçmaya çalışırken kardeşi Nergis’i toprağa veren Zilan yaşadığı olaylar karşısında duygularını yitirmiş bir nevi insani özelliğini kaybetmiştir. Tüm başına gelenleri mimiksiz bir şekilde İbrahim figürüne anlatması İbrahim’i çok şaşırtmıştır çünkü yaşadıkları çok ağır şeyler olup bu olayların onun hayat enerjisini sömürdüğü dışarıdan bir göz tarafından belli olmaktadır. Uğradığı tecavüzlerin işkencelerin bıraktığı izler Zilan’ın, Nergis’in ve Meleknaz’ın fiziksel betimlemeleri aracılığıyla okura yansıtılmaktadır. “Zilan hava raporu okurmuş gibi duygusuz, yüzünde hiçbir mimik olmadan, sesindeki tonlama hiç değişmeden anlatıyor, onun bu tavrı beni dehşete düşürüyordu.” (Livaneli, sf.94)

Oluşan ön yargılar, başka dinden ya da kültürden olan insanları anlamaya çalışmama, onlara söz hakkı vermeme, fikirlerini dile getirdiklerinde susturma ve baskı gibi ön yargısal tepkiler verme Zila’nın bir IŞİD toplumuna ait adamla olan diyalogunda belirtilmiştir. Zilan figürü Fransa’dan gelen Cezayir kökenli bir genç IŞİD’liden Ezidi kızlarına sahip olmanın Müslümanlıkta sevaba girmek demek olduğunu öğrenmiştir. IŞİD’li bu Ezidi kızlarına sahip olmayı yer yüzünde cennete sahip olmaya benzetse de, Zilan figürünün kendi (Ezidi) dinlerinde cennet- cehennem kavramının olmadığını söylemesi Müslüman bireyi sinirlendirmiştir. Yapıtta dünya dinlerinin zıt özellikleri bir arada verilmiş olup figürlerin arasında yaşadıkları çatışma her daim okuyucuya gösterilmiştir.

Zilan ile Meleknaz karakteri uzun bir aradan sonra tekrar insan pazarında karşılaşmıştır, artık hamile olan Meleknaz için “yüzü eskimiş” ifadesini kullanan Zilan, kardeşi ve Meleknaz’ı bu

yerden çıkartacağına dair söz vermiştir. Bir gün bir adamın gelip Zilan'ı istemesine karşı Zilan kardeşini ve Meleknazı da yanında almak istemiştir, alıcı adam ise “*bunların hepsi ellenmiş, canlı cenazeye dönmüş*” diyerek yine bir ayrıştırma yapmıştır. Meleknaz ve nergis figürlerin ne kadar duygu yoksunu olduğu, hayattan umudunu kestiği, acısı, kederinin büyüklüğü dışarıdan bir göz tarafından tekrar gösterilmiştir.

Meleknaz karakterinin işlevi dinsel ön yargıların birey üzerindeki etkisini yansıtmaktır. Yapıtta, Kendi memleketinde ailesiyle beraber gayet huzurlu bir yaşam sürdüren Meleknaz karakterinin başına gelenlerden sonra geçirdiği dönüşüm anlatılmaktadır. Meleknaz'ın yapıt içinde hiç konuşmaması yaşadığı trajediler sonucu kendini iletişime kapattığı, insanlığa olan güvenini yitirdiğinin hatta insanlığa artık ön yargıyla yaklaştığının göstergesidir. Yapıtta Meleknaz hakkında hep başka figürler aracılığıyla bilgi alınmaktadır. Yapılan betimlemeler sayesinde Meleknaz'ı tanıyan okuyucu, Meleknaz'ı kendi ağzından hiç tanımamaktadır. Meleknaz'ın hikayesini okuyucu, İbrahim'in ulaştığı öyküleme tekniğiyle aktarılan Zilan'ın acı anılarından öğrenmektedir. bilmemektedir.

Meleknaz figürünün Hüseyin'in ailesi tarafından soğuk karşılanması Meleknaz adına iyi bir hissiyat bırakmamıştır. Yapıtta yezidi toplumunun dinsel öğelerine ve yasaklarına yer verilerek kültür karşılaştırması okur tarafından yapılabilir hale gelmiştir. Örnek olarak yezidi dininde haram kabul edilen marula karşı Meleknaz'ın tepkisi evden kaçmak olmuştur. Ev halkı tarafından garip karşılanan bu olay onların Ezidi inancı hakkındaki bilgisizliklerini Meleknaz'a ön yargılı bir şekilde yaklaşımlarına neden olmuştur. Hüseyin'in ailesiyle yaşarken Hüseyin'in annesi ve kardeşinden korkması ve ön yargılı olması yine Meleknaz'ın geçirdiği dönüşüm yüzündendir. İnsanlara güveni kalmamıştır. En sonunda mutfakta gördüğü maruldan korkup, evi tüm çaresizliğiyle terk etmeyi seçmiştir.

Meleknaz kaçtığı yer kendi tapınakları olmuştur. Sığınacağı başka bir hiçbir yeri yoktur, insanlığa karşı bir ön yargısı olduğu için sadece Tanrıyla iletişime geçme arzusu içinde olmuştur. Bu yüzden kendileri için kutsal olan tapınağa sığınmıştır. Meleknaz'ın tapınakta düşürdüğü mendili yapıtta kurgusal anlamda önemli bir rol oynamıştır. Meleknaz'ı bulmaya çalışan İbrahim, bu mendil aracılığıyla Meleknaz'ın izini takip edebilmiştir. Kurgusal anlamda önemli role sahip olan mendil aynı zamanda kimliklerin bakış açıları anlamında da okuyucuya bilgi vermektedir. Ön yargıların, hırsın etkisi ile dar görüşlü olan İŞİD'liler Meleknaz'ın izini göremezken; farklı kültürlere saygılı, bakış açısı geniş İbrahim'in bu izi görmesi algılarıyla paralellik oluşturan bir sembol niteliğindedir.

Yapıtta Hüseyin'in yardım elini kabul eden Meleknaz, onu İstanbul'da bulan İbrahim figürüne aynı şekilde yaklaşmamıştır. Meleknaz figürü kimseye oluşturduğu ön yargıdan dolayı kimseyi güvenmemiştir. Hüseyin zaten hep mülteci kamplarına giden insanlara yardım eden bir figür olmuştur ve Meleknaz'da ona sıradan bir insanken aşık olmuştur. Ama İbrahim figürü; araştırdığı öğrendiği bu acı dolu hikayesiyle içi acıdır. Onun yaşadıklarına üzülüp merhamet etmek istemiştir. Ancak mülteci kamplarından sınırlara, özgürlüğe koşmak isteyen bu insanlar, başından geçen olayları öğrendiğinde kendilerine merhamet göstermek isteyenlere, “*Merhamet, zulmün merhemi olmaz.*” demiştir.

“Şimdi yürüdüğüm sokaklar daha karanlık sanki, daha neşesiz, daha ıssız” (Livaneli sf.2)

Meleknaz'ın yaşadıklarının etkisi bireyin uzama bakış açısını bile şekillendirmektedir.

3- Türk Toplumunda Ön Yargıların Bireylerin Yaşamına Etkisi

Yapıtta Türk toplumunu simgeleyen karakterler çoğunluktadır. Ancak hepsinin kültürlere ve dinlerine olan bakış açıları farklıdır çünkü farklı kültürlerle tanışmak onların bakış açılarını etkilemiştir.

Yapıtta ön yargılardan arınmış bireyin temsili Hüseyin figüründen bahsedilmektedir. Kötü durumda olan insanlara her zaman yardım etmek isteyen bir figür olmuştur. Hüseyin'in kimliği ve geçmişine dair bilgiler, geriye dönüşlerle ve kahramanların bakış açısından sunulur. Böylece mevcut vakanın odak noktasında yer alan Hüseyin okuyucuya tanıtılırken, adım adım merak duygusunu taşıyan bir kurgu yaratılır. Geriye dönüş, otuz iki yaşında hayatını kaybeden Hüseyin'in çocukluğundan ölümüne kadar olan kesitlerini yansıtmıştır.

Meleknaz ile tanışması ve ona aşık olmasından dolayı kendi kimliği hakkında bilgi vermek istememiştir. Tedbirli bir figür olmuştur. Çünkü IŞİD peşindedir, Meleknaz'ı seçerek toplumların ön yargılardan çekinmiştir. Hüseyin Meleknaz'ı eş olarak getirdiğinde ailesi şaşkınlığa uğramıştır. Hüseyin'in annesi Ezidilere karşı bilgisiz bir figürdür. Ancak tesadüfen Ezidilerin “marul korkusunu öğrenmesiyle evin her tarafına marul asması gazeteci İbrahim'i oldukça şaşırtmıştır, kafasında bir sürü soru işareti bırakmıştır. “*Adviye Hanım Teyze'nin söylediği gibi evin her tarafında marullar var; televizyonun üstünde, divanda, sehpalarda,..*”

Meleknaz'a “şeytan” diyerek oğlunun ölümünün sorumlusunu Meleknaz olarak görmektedir. Hüseyin'in Amerika'ya gitmeden yaklaşık iki ay önce annesi ve kız kardeşiyle vedalaşırken söylediği bu cümlenin yankısı, vaka zamanında “*sanki ölüme gittiğini biliyordu*” yorumlarına yol açmakta ve kahramanlar üzerinde sarsıcı bir etki oluşturmaktadır.

İronik ve dramatik bir sonla karşımıza çıkacak olan romanda figürler arasında hümanist kimliğiyle ön plana çıkan Hüseyin; hem Müslümanların hem de Hristiyanların hedefi haline

gelip ön yargıların kurbanı olmaktadır.Hüseyin'in Amerika'ya kendi ölümüne gidişi alttaki alıntıyla okuyucuya sunulur. "*Azrail'in, zaten senin canını burada alacaktım, iyi ki geldin, beni Bağdat'a kadar gelme zahmetinden kurtardın, dediği zavallı bir vezirin hikayesi aklıma geldi.*"(Livaneli, sf.120)

Müslümanlıkta kader inancını yansıtan dini anlatının "metinler arasılık" tekniği ile verilirken akıcı bir dil tercihi de dikkati çekmektedir.

Ben anlatıcı İbrahim'in, vaka zamanında Mardin'e gelmesiyle diğer kahramanların, Hüseyin hakkında anlattıkları verilmektedir. Böylece Hüseyin'in, kim olduğu anne, kardeş, arkadaş gibi yan figürlerin bakış açısıyla derinleştirilirken olay zamanında verilmeyen bilgileri tamamlamaktadır.

Yapıtta gazeteci olarak karşımıza çıkan İbrahim figürünün işlevi yezidi toplumunun anlayan, farklı kültürlere saygılı yaklaşan sayılı figürlerinden biri olmasıdır. Hümanist bir bakış açısıyla yaklaşan İbrahim figürü gazeteci olmasının verdiği bir merak duygusuyla Meleknaz figürüne ulaşmaya çalışmaktadır. Yezidi toplumuna karşı olan ön yargının farkındadır ve günden güne karşılaştığı insanlar ve anlattıkları olaylarla empati kurma yetisi gelişmiştir, suçluluk hissetmeye başlamıştır. İbrahim figürünün anlayışlı bir figür olduğu Yezidi toplumunu temsil eden figürlerle iletişime geçerek onlara yardım etmek istemesiyle de, anlaşılmaktadır.

Meleknaz'ın IŞİD onun peşindeyken kiliseye sığınması Gazeteci İbrahim de merak ettiği için Meleknaz'ı aramıştır. Meleknaz'ın tapınağına girdiğini sadece İbrahim figürü farketmiştir çünkü IŞİD hırs ve ön yargısından dolayı bir şeylere doğru bakmayı bilmemektedir. IŞİD dar bakışı temsil ederken İbrahim figürü geniş bir bakış açısına sahiptir. Gazetecilik mesleğinin getirisi olarak da gözlem ve ayrıntı yeteneği yüksek olduğu için küçük izleri daha iyi görmesini sağlamıştır.

*“Önce karanlıkta elim yumuşak bir şeye değiyor, sonra kaldırıp baktığımda, o dar yarıktay
yoğunlaşarak kutsallaştırıldığına inanılan hapsedilmiş güneş ışığı, bir mendili aydınlatıyor;
incecik, beyaz, yumuşak, diğer mendiller gibi bir mendil...Meleknaz’ın bir eşyası var artık
bende, gözyaşlarıyla ıslanmış bir mendili...”(Livaneli, sf.54)*

Meleknaz kaçtığı yer kendi tapınakları olmuştur. Sığınacağı başka bir hiçbir yeri yoktur, insanlığa karşı bir ön yargısı olduğu için sadece Tanrıyla iletişime geçme arzusu içinde olmuştur. Bu yüzden kendileri için kutsal olan tapınağa sığınmıştır. Meleknaz’ın tapınakta düşürdüğü mendili yapıtta kurgusal anlamda önemli bir rol oynamıştır. Meleknaz’ı bulmaya çalışan İbrahim, bu mendil aracılığıyla Meleknaz’ın izini takip edebilmiştir. Kurgusal anlamda önemli role sahip olan mendil aynı zamanda kimliklerin bakış açıları anlamında da okuyucuya bilgi vermektedir. Ön yargıların, hırsın etkisi ile dar görüşlü olan İŞİD’liler Meleknaz’ın izini göremezken; farklı kültürlere saygılı, bakış açısı geniş İbrahim’in bu izi görmesi algılarıyla paralellik oluşturan bir sembol niteliğindedir.

Gazeteci İbrahim Meleknaz’ın İstanbul’a geçtiğini öğrenir ve Meleknaz’ı bulur. Meleknaz yaşadıklarından dolayı insanlığa karşı o kadar ön yargı geliştirmiştir ki iyi niyetle onu bulan gazeteciyle bile iletişim kurmakta çok tedbirli davranmış ve iletişime kapalı olduğu vücut dili ile yansıtılmıştır. *“Çatık kaşları ve asık yüzüyle pastane camının önünden geçtiğini, kapıyı açıp içeri girdiğini görmek yüreğimi hoplattı...Elimi uzattım ama sıkmadı, yüzündeki ifadeyi bozmadan karşıma oturdu konuşmadı”*(Livaneli sf. 147)

Ön yargılar nedeniyle Meleknaz sadece insanlığa olan güvenini yitirmemiş aynı zamanda bazı dini ve kültürel değerlerinden de vazgeçmemiştir. Hatta çaresizliği dinince günah kabul edilen ve hiçbir yerde “mavi” rengini kullanmayan Meleknaz’ın tüm tabelaları mavi olan ülkede Türkiye de yaşamaya alışmış, mavi kapılı evde yaşamını sürdürmeyi başarmıştır, bu da ironik

bir değişimin göstergesidir. “Sarı yeşil turuncu pembe her renkte leğen var ama koyu mavi yok. Bu renk kutsal olduğu için gündelik yaşamda kullanmak da günahmış Ezidilikte.”(Livaneli, sf.83)

“Kız evden kaçtıktan sonra annem sadece marullarla yetinmemişi kapıyı da alelacele maviye boyatmıştı. Şeytanı evden uzak tutmak için evde hatim indirtiyordu. Öylesine korkmuştu ki annem, bu belayı def etmek için çırpınıyordu.”(Livaneli, sf.112)

Olay örgüsünde İbrahim'in kaldığı yaklaşık on bir günlük sürenin sınırlarına dahil edilen ve merak unsurunu canlı tutan tarihsel anlatımların etkisini gösteren "zamanda ileriye gidiş" kullanımına dikkat çekilmiştir. Örneğin İbrahim, kahramanların anlattıklarının ışığında bu hikâyenin gerçek yüzünü zihninde gün ışığına çıkarır; merakını giderir.

4- Batı Toplumunun Bireylerin Yaşamına Etkisi

“Beni alıp tekrar karnına soksan bile koruyamazsın artık anne!” (Livaneli, sf.17). ipucu izleğiyle okuyucu, Hüseyin’in kaderindeki ölümü bilerek onun hikayesini takip etmektedir. Hüseyin Meleknaz ile evlendiği için Türkiye’de bile IŞİD’liler tarafından saldırıya uğramıştır. Bu saldırıların ölünceye kadar devam edeceğinin farkında olan Hüseyin Amerika’ya yerleşmek zorunda kalmıştır.

Yeni hayatına alışmaya çalışan Hüseyin bir pizzacıda işe girerek parasını kazanmaya başlamıştır. Bir süre sonra ırkçı bir grup insan tarafından sıkıştırılan Hüseyin figürü orada hayatını kaybetmiştir. Türkiye’de Işid tarafından öldürülecekken Amerika’da ırkçı bir grup tarafından öldürülmüştür. Her ne kadar o iki farklı kesim farklı idealara sahip olsa da tek ortak özellikleri ikisinin de masum insanları sırf kültürleri ve dinleri yüzünden katletmesidir. *“Müslüman olduğunu bildiklerini hatta lokantada ben Müslümanım diye övündüğünü, propaganda yaptığını, kendilerinin de başkalarına ders olsun diye öldürmek istediklerini anlatmışlar. Daha önceden de o bıçaklara domuz kanı sürmüşler öldürmeden önce de Hüseyin’e söyledikleri bunlarmış; domuz kanıyla ölüyorsun artık cennete de gidemeyeceksin diye alay etmişler. İfadelerinin sonunda hiç pişman değiliz demişler...”*

Alıntısında aslında insanlar arasında yarattıkları nefret gözler önüne sermişlerdir. Öldüren grup ülkelerinde tek bir Müslüman kalmayasıya kadar onları öldüreceklerini dile getirmişlerdir ve bunda hiç pişmanlık duymamaları ne kadar da insani özelliklerden yoksun olduğunu göstermektedir. Aynı insan ırkı farklı dinlere mensup olsa da birbirlerini öldürünce ellerine bir şey geçmeyeceğinin farkında değildirler. Yazar bu iki toplum arasındaki yıllardır süre gelmiş din zıtlaşmasını yapıtında Hüseyin’in öldürülmesiyle okuyucusuna sunmuştur. Aslında

Hüseyin karakteri Amerika’da sırf inandığı dinden dolayı ölen insanların tamamını temsil etmektedir. İnsanların başka kültürlere olan saygısızlığı bu tür ırkçı ölümlerin önünü açmıştır.

“Pig pig diye bağırmişlar bıçakları sokarken” ifadesinde bir dinin kendi mensuplarına yasak olarak belirlediği şeyin, Hüseyin’i bıçaklarken tıpkı bir alay şeklinde kullanılması onlara göre Müslüman insanların bir öneminin olmadığını göstermektedir. Onlar için kendi dinleri en doğru olanıdır ve böylece diğer dinlere karşı önyargı oluşturmaktadırlar.

Ancak Hüseyin’in sonunu getiren bu saldırı ile ilgili vurgulanmak istenenler, kardeşi Salim’in yorumu ile okuyucuya şöyle aktarılmaktadır: *“...İŞİD’in yarım bıraktığı bir işi, kendilerine Volk bilmem ne adını veren faşistler bitirdi, yani cihatçı Müslümanlar ile Haçlı Naziler ortak bir cinayet işledi. Katil olduktan sonra ha haç “takmışsın boynuna, ha hilal, ne farkı var birbirinden. Dünyada bunun benzeri var mıdır Allah aşkına, bu garip cinayet de gelip bula bula bizi buldu” (Livaneli, sf. 127)*

Harese yapıtın başında sadece Doğu toplumlarını temsilen anlatılmış olsa da yapıtın sonunda Batı’da yaşayan bir Müslüman’ın sadece dini farklılıkların beslediği ön yargıdan dolayı öldürülmesi “harese” nin insanın insan kanı emerek sadece insanlığa zarar verdiği şeklinde yorumlanır ve bu sorunun sadece Doğu uzamında kalmayıp evrensel de değerlendirilmesi gerektiğini düşündürmektedir.

5- SONUÇ

Ön yargı, özellikle sosyal psikolojide; bireysel, grup ve toplumsal yönleri olan bir kavramdır. Ön yargının tanımı kullanıldığı alana göre değişmektedir. Önyargı en kısa anlamıyla; Birey, grup veya toplumun yeterli bilgiye sahip olmadığı veya yanlış bilgi alarak karşı tarafa (bilgi-grup-toplum) yüklediği olumlu-olumsuz tutumlardır. Bu nedenle önyargı bir tutumdur.

Sosyolojide, bir azınlık grubunun üyeleri, nüfusun çoğunluğuna göre dezavantajlı durumdadır ve bir grup dayanışması, birbirlerine ait olma duygusu vardır. Önyargı ve ayrımcılıkla ilgili deneyimi, ortak bağlılık ve ilgi duygularını güçlendirir. Azınlık grupları genellikle genel olarak toplumdan fiziksel ve sosyal olarak izole edilir.

Tarihte en çok görülen dini hoşgörüsüzlük türü, insanların ve toplumların aynı dinden olmayanlara karşı gösterdikleri hoşgörüsüzlük türüdür. Bu tür hoşgörüsüzlüğün tarihsel arka planı, genellikle dinlerin doğuşu ve benimsenmesi sırasında meydana gelen olaylarla yakından bağlantılıdır. Yani bu tür bir hoşgörüsüzlük, herhangi bir topluluk tarafından bir dinin benimsenmesi sırasında diğer dinlere karşı toplumsal hafızaya, toplumun hafızasına yerleşen ve diğer dinlere mensup kişilerle yaşanan çatışmalar nedeniyle sarsılmaz önyargılar şeklinde kendini gösteren nefret duygularıyla ilgilidir.

Hüseyin figürünün Meleknaz figürüyle tanışmasıyla hayatı zorlu bir sürece dönmüştür. Bu ikilinin hayatını normal bir şekilde sürdürebilmesi imkansız hale gelmiştir ve Hüseyin'in ölümüyle bu zorlu süreç sonlanmıştır.

Zülfü Livaneli de bu eserinde savaş temine yer vererek savaşın toplumda ve toplumu meydana getiren bireylerin psikolojisinde yol açan değişimlere ve bu değişimlerden kaynaklı yaratılan ön yargıya yer vermiştir.

Kaynakça:

Zülfü LİVANELİ (2017): Huzursuzluk

Güzel SATIK (2015) : Zülfü Livaneli'nin romanları ve romancılığı

Aysun İLHAN (Temmuz 2018) : Zülfü Livaneli'nin romanlarında bir anlatım unsuru olarak zaman

İbrahim ÇELEBİ (Mart 2022) : Zülfü Livaneli'nin Huzursuzluk Romanının Göç Politikası Bağlamında İncelenmesi